

COM TREURE'S DE SOBRE LA METAFÍSICA

JOAN TODÓ

A la base de la *Crítica de la raó pura*, d'Immanuel Kant, hi ha una idea central tan provocadora que, en el moment de presentar-nos-la, el mateix filòsof de Königsberg ens remet a la revolució copernicana que va trastocar la percepció sobre què gira, entre el Sol i la Terra, al voltant de què. És una idea primordial, «la primera peça del que serà el kantisme definitiu» segons Pere Lluís Font, però tan contrària al que generalment trobem versemblant, de fet, que algú com Francesc Pujols la trobava, ras i curt, inacceptable, a banda d'aliena al pensament català (idea a la qual tampoc gosaríem atribuir la responsabilitat exclusiva que el llibre hagi trigat tant a ser traduït al nostre idioma). I aquesta idea és la noció que el que percebem de la realitat no és la cosa en si, sinó un fenomen adaptat a categories subjectives, l'espai i el temps, que no són ben bé allà, sinó que les aportem nosaltres. Tal com ho diu ell: «de les coses només coneixem a priori allò que nosaltres mateixos hi posem.»

El llibre és, en certa manera, un reinici del coneixement humà. Kant dedica infatigables reflexions a delimitar què correspon a la sensibilitat (és a dir, a les percepcions sensorials) i què correspon al pensament (o enteniment). Malgrat les aparences, però, el propòsit últim de Kant era posar límits a la raó especulativa, acotar-ne l'espai d'acció, reduir les seves pretensions per tal de deixar-li espai a la fe, abans que les especulacions dels filòsofs no la destruïssin. Sloterdijk ho ha qualificat de «patrimoni de clarificacions». Per a això, Kant desplega una sintaxi molt particular, alhora molt precisa i molt ambigua, escrupolosament metòdica, feta d'extenses oracions i de subordinacions encavalcades. Tot plegat, així com el seu lloc en la filosofia alemanya del seu temps, ho clarifica Salvi Turró a la presentació del llibre. Kant, de fet, ve a ocupar un lloc proper, recull i síntesi de tot el que els és anterior, almenys a Europa, al de Bach en el món de la música.

El «Prefaci a la segona edició», de 1787 (cinc anys després de la primera), busca també antecedents en les descobertes científiques de Galileu, de Torricelli o

del químic Stahl; tot i que, més que antecedents, totes aquestes figures formen una atmosfera, la de la ciència moderna. Un altre d'aquells antecedents explícitament evocats és Francis Bacon, que havia dedicat el *Novum Organum* a establir la inducció, la recol·lecció de fenòmens particulars per establir generalitzacions, com a mètode bàsic; un mètode força semblant al que hauria proposat Pujols, que afirmava partir de la realitat immediata. Kant mateix, coneixedor de la crítica a què havia sotmès Hume aquesta idea (una crítica, però, que deixava oberta la possibilitat d'un escepticisme absolut), indica que hi ha un perill en suposar massa aviat que hom s'ha tret de sobre la metafísica, una suposició que sol anar acompanyada, a la primera badada, de recaigudes.

Al «Prefaci» de la primera edició, el filòsof prometia claredat, com a mínim conceptual, tot disculpant-se per no haver tingut espai per fer exemples i il·lustracions que donessin al seu llibre una claredat també intuïtiva. Passatges com aquell prou cèlebre sobre el colom que s'afigura que volaria molt millor en un espai sense aire (una metàfora del vol especulatiu del pur coneixement a priori, deslligat de les formes sensibles) són més aviat escassos. És, alhora, un pensament tan metòdic que es resisteix a la fragmentació, a la desintegració en píndoles aforístiques amb què ens hem acostumat a fer circular el pensament filosòfic. Aquí cada frase, cada tria lèxica, implica tot el conjunt i resulta incompreensible fora d'ell. Cada determinació, cadascun dels abundants relatius, té un caràcter necessari; és això, tanmateix, el que fa que el text sigui realment clar. I això, que d'entrada també el separa dels nostres hàbits actuals, és probablement una de les característiques que fan la seva lectura més profitosa en els temps que corren. ■

IMMANUEL KANT, *Crítica de la raó pura*, traducció i notes de Miquel Montserrat Capella. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2024, 588 p., 42,00 €